

תוכן העניינים

קובץ למורים

4	ברכות
7	הדרכה תורנית
15	סדנה למורים
23	מדריך למורה
25	טבלה מארגנת לשכבה הצעירה לחודשים כסלו-טבת
27	טבלה מארגנת לשכבה הבוגרת לחודשים כסלו-טבת

שיעורי גבורה לשכבה הצעירה

31	איזהו גיבור מניחים יסודות	1 שיעור
41	השונות - אני מול קבוצתי הקדמות מפתח הלב	2 שיעור
43	הגיבורים הצעירים בפתח	3 שיעור
53	בדרכי אבותינו מעשה אבות	4 שיעור
61	לגלות את השונות וקבלת החלטות הקדמות מתח הלב	5 שיעור
63	בוקר טוב משפחת לביא מתבוננים ובונים	6 שיעור
71	ניהול קונפליקטים הקדמות מפתח הלב	7 שיעור
73	בחרוזים ובקשרים מתבוננים ובונים	8 שיעור
89	אני אתגבר מתבוננים ובונים	9 שיעור
97	התנגשויות הקדמות מפתח הלב	10 שיעור
99	למרות כל המכשולים מתבוננים ובונים	11 שיעור
177	מסלול הגבורה יחידת סיכום משותפת לשכבה הבוגרת	12 שיעור

תוכן העניינים

שיעורי גבורה לשכבה הבוגרת

109	הוא היה גיבור מניחים יסודות	שיעור 1
115	השונות בדעות, בכישרונות ובמנהגים הקדמות מפתח הלב	שיעור 2
117	רק בגלל הרוח בפתח	שיעור 3
125	שונות בגבולות המסגרת וביצירה הספרותית הקדמות מפתח הלב	שיעור 4
127	לאור גבורתם מעשה אבות	שיעור 5
135	אולי גם אני גיבור מתבוננים ובונים	שיעור 6
143	את הכוח למשהו טוב שומרים הקדמות מפתח הלב	שיעור 7
145	צו גיוס מתבוננים ובונים	שיעור 8
153	לנהל את הקונפליקט הקדמות מפתח הלב	שיעור 9
155	אני אתגבר מתבוננים ובונים	שיעור 10
171	גבורה של תורה מתבוננים ובונים	שיעור 11
177	מסלול הגבורה יחידת סיכום משותפת לשכבה הצעירה	שיעור 12

צוות הכתיבה:	אירית אבו, ציפי והפור, מירב מגני, משה מלך, חיים קן, מוריה שטרן
עריכת לשון:	אודי לוינגר, מוריה שטרן
עיצוב גרפי:	סטודיו ורד ביתן
איורים:	דניאלה פונד
עיצוב נספחים:	אשרית דן, סטודיו "שחר שושנה" מקבוצת סקורפיו, סטודיו ורד ביתן
הפקה:	בת-שבע סיאני מרכזת הפרסומים בחמ"ד
הוצאה לאור:	גף פרסומים, משרד החינוך
שנת הוצאה לאור:	תשע"ד, 2013

כתובת אתר מינהל החמ"ד: <http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/hemed>

דבר ראש מינהל החמ"ד, הרב ד"ר אברהם ליפשיץ

למנהיגי החינוך היקרים,

גבורה – היכולת להשליט את תכונות היושר, יסוד הטוב והחסד, על שאר כוחות החיים. אם היינו נמצאים בסדנא והיה מישהו מבקש לומר "מהבטן", מה האסוציאציה למילה "גבורה" – חלק מאיתנו היה אומר: "רועי קליין". על רועי קליין נכתב ספר "בכל לבבך – צ'הר למידותיו של רס"ן רועי קליין".

מרגש לקרוא מה כתב על גבורה, מי שנפל בהצלחת חבריו כשהוא עומד בראש חייליו, קופץ על רימון ומת על קידוש ה' תוך אמירת "שמע ישראל", ממש כרבי עקיבא ושאר הרוגי מלכות, כפשוטו...

במחברת של לימודי הגמרא שלו היה כתוב על המשנה במסכת שבת (דף ס"ג ע"א): "לא ייצא האיש לא בסייף ולא בקשת... ולא ברומח. ואם יצא – חייב חטאת. רבי אליעזר אומר: תכשיטין הן לו".

כיצד ניתן להבין את דעתו של רבי אליעזר? כלי נשק שייעודם הוא הרג – הם בחינת תכשיט? הסביר הרב קוק זצ"ל בספרו עין אי"ה: "הגבורה כשהיא לעצמה – היא תכשיט. עוז החיים בכול אופן הוא טוב ונאה. והיא (גבורת הגוף) בטבעה מחוברת עם גבורת הנפש, שהיא באה דווקא עם טהרתה ויושרה. על כן, הסימנים החיצוניים המראים על הגבורה, הנם גם כן תכשיטים". דבר גדול מלמד אותנו הרב. אם הגבורה החיצונית מחוברת לגבורת הנפש ונסמכת על הטהרה והיושר שנמצאים בנפש האדם, אז "עוז החיים הוא טוב ונאה". "העיקר זה התוך", כתב רועי, "והגבורה הזו היא טובה כשמקורה ישר וטהור. יושר זה לא רק לא לשקר במובן הרגיל שאנו רגילים לדבר בו, אלא האבות נקראו "ישרים" – רחמנים, ביישנים וגומלי חסדים, בעלי עין טובה, נפש נמוכה ורוח שפלה".

ספר בראשית נקרא "ספר הישר", כפי שהרחיב הנצי"ב בהקדמה. רועי באופן מדהים, ראה בישר חיבור של נקודות רבות, והיכולת לשזור בשלמות, בקו אחד, תכונות נפש אצילות, ולעשות זאת בעקביות. זה האדם הישר. הישר הוא אין-סופי, וכך האדם הישר – שואף לאין-סוף, לעולם ברצון להתקדם ולהשתכלל. "ישר – מחבר בין שתי נקודות, והוא גם אינסופי בעולם ההנדסה. היושר בתורה הוא המקור לתכונות של רחמנות וכו'".

הגבורה אם כן, לצד ההתגברות ("איזהו גיבור הכובש את יצרו") היא היכולת להשליט את תכונת היושר, יסוד הטוב והחסד, על שאר כוחות החיים.

עד כמה מתאימים הדברים למי שאמרם...

רועי קליין הי"ד, שנפל כגיבור לאומי על תקומת מדינת ישראל, היה מי שכל חייו היו יושר חסד ורחמים. גבורתו הצבאית אינה אלא עדות לאצילות נפשו, לעומק החסד העומד ביסוד גבורתו המלחמתית.

חז"ל דורשים את שמות גיבוריו של דוד המלך. אחד השמות היה "עדינו העצני". דרשו חז"ל (מועד קטן, ט"ז): "כשהיה יושב ועוסק בתורה – היה מעדן עצמו כתולעת, ובשעה שייצא למלחמה – היה מקשה עצמו כעץ". התולעת – סמל העדינות, בלי טיפה של קושי. ודווקא מתוך כך, גבורת המלחמה כשהיא נדרשת היא "נאה". כזה היה רועי.

נשתדל כולנו ללמוד מדרכו של רועי ולהתחנך לגבורה היומיומית, ליושר האין-סופי שבבסיסו – עבודה על המידות. רחמנים, ביישנים וגומלי חסדים...

מוקירכם מאד, אברהם

חז"ל לימדונו: "איזהו גבור? הכובש את יצרו" (אבות ד', א').

לכאורה היינו מצפים שהגיבור יהיה בראש ובראשונה תוארו של מי שלוחם באויבים ממשיים כגון דוד הלוחם בגלית, שמשון הלוחם בפלישתים, חיילי צה"ל הנלחמים באויבינו וכד'.

אך נראה כי חז"ל, בהעניקם את התואר הזה דווקא לכובש את יצרו, ביקשו ללמדנו שהגבורה הגדולה יותר מן הגבורה הפיסית וקשה ממנה, היא הגבורה הנפשית-העצמית.

הגבורה הנפשית היא יכולתו של האדם לכוון את מחשבותיו ומעשיו רק לפי השכל הישר והבריא, שכל של תורה ומצוות, שכל של הבחירה החופשית הישרה. הרמב"ם מגדיר זאת על ידי המושג המייחד את האדם מכל הברואים – "צלם אלוקים".

וממילא, מי ששכלו הישר מכוון את מעשיו הוא מלא גם עוז וגבורה פסיים לעשות את רצון ה'. לכן מידת הגבורה מיוחסת ליצחק אבינו, שגבורתו העצומה להסכים להקריב עצמו על מזבח ה' היא בניין האב לכל הגבורות הנפשיות והפיסיות כולן. וכך אמר ה' לדוד: "ומלחמות גדלות עשית" (דברי הימים א' כ"ב, ח'), ואלו דברי דוד עצמו לגלית: "אתה בא אלי בקרב ובחנית ובכידון; ואנכי בא אליך בשם ה' צבאות" (שמואל א' י"ז, מ"ה).

חזק ונתחזק בעד עמנו ובעד ערי אלוקינו!

בברכה,

הרב אוריאל עובדיה

מפ"א על החינוך היסודי בחמ"ד

גבורה – הדרכה תורנית

בחג החנוכה, חג הגבורה האהוב, בעוד הסופגנייה המתוקה נימוחה בפינו, נשיר בעוז את שירי הילדים הישנים, המוכרים והחביבים. נתחיל בשיר הידוע: "ימי החנוכה חנוכת מקדשנו, בגיל ובשמחה ממלאים את ליבנו...". כשנגיע לשורות האחרונות של השיר, נוכל גם לשחק את המשחק "מצא את ההבדלים" בין שני הנוסחים השונים בהן מסתיים השיר. בנוסח א' השיר מסתיים במילים: "על הניסים ועל הנפלאות אשר חוללו המכבים", ובנוסח ב': "על הניסים ועל הנפלאות אשר חולל ה' למכבים". נראה שהבירור שלנו על מהות הגבורה נמצא בהבדלים שבין שני הנוסחים.

מהי גבורה?

אנחנו רגילים לחשוב שגבורה קשורה לאנשים חזקים והיא מתגלה בדרך כלל במלחמה או באירוע חירום אחר. כמו כן מקובל לחשוב שהיא קשורה גם לכוח פיזי גדול, ניצחון בקרב, אומץ נפשי, יכולת התגברות על הפחד מהמוות, עשיית משהו גדול או קשה לטובת האחר ועוד. מצד שני: לעיתים נעשים סביבנו, בחברת הילדים וגם בחברת המבוגרים, מעשים שליליים שנחשבים למעשי גבורה, ואנחנו עומדים ותוהים: האם אין כאן בלבול מושגים והגדרות? האם ברורה לנו מהות מידת הגבורה, ומהם ביטוייה הנאותים והאמיתיים בחיינו? האם מעשים שנחשבים לגילויי גבורה אינם חושפים לעיתים יסודות שהם הפך הגבורה, כמו: פזיזות; רצון בתשומת לב; בריונות; אלימות; חוסר גבולות; זלזול בערכים מקודשים ועוד? כשנעיין במקורות לבירור הנושא תמיהתנו תגבר. בפרקים הראשונים של ספר בראשית נמצא שהתורה קוראת "גיבורים" לאנשים שעושים רע: בבראשית ו, ד' "הִמָּה הַגִּבּוֹרִים אֲשֶׁר מְעוֹלָם, אֲנָשֵׁי הַשָּׁם". מפרש רש"י: "גיבורים" – למרוד במקום (בקב"ה), "אנשי השם" – ששממו את העולם (שבגללם נחרב העולם). בהמשך בבראשית י', ח'–ט' התורה קוראת לנמרוד "גיבור" – "הוא החל להיות גִּבּוֹר בְּאָרֶץ, הוא הָיָה גִבּוֹר צֵיד לִפְנֵי ה'", וגם כאן רש"י מפרש שהיה גיבור להרע. בספר שמואל ב' אנחנו מוצאים גיבורים אחרים, הגיבורים של דוד ותיאור מעשיהם שהיו כרוכים עם עשיית תשועה גדולה על ידי ה' והצלת ישראל מיד פלשתים. בחז"ל בתפילת "על הניסים" מכנים את היוונים גיבורים – "מְסַרְתֵּי גִבּוֹרִים בְּיַד חֲלָשִׁים", ואנחנו באמת מבולבלים. השאלה מקבלת יתר תוקף מול מציאות חיינו כיום, במלחמה המתמשכת עם אויב אכזר העושה מעשי אכזריות ורשע הנחשבים אצל אויבינו למעשי גבורה (האם פיגוע התאבדות של מחבל הוא מעשה גבורה?).

אם כן מהי מהות הגבורה? ומי הוא גיבור?

אנחנו מוצאים במפרשים פירושים שונים למושג גבורה. בפרקים הראשונים של התורה בתיאור המבול, מופיע השורש ג.ב.ר. בפסוק: "וְהָיָה גִבּוֹר מֵאֵד – מֵאֵד עַל הָאָרֶץ; וַיִּכְסּוּ כָּל הַהָרִים הַגְּבֹהִים" (בראשית ז', י"ט). הרמב"ן מביא כאן שני פירושים למילה "גבור": 1. ריבוי גדול 2. כוח גדול, ובלשונו: "פירוש

ראשון – "והמים גברו" – שנתרבו מאד, כי לריבוי הגדול יקרא הלשון גבורה (ומביא דוגמאות לכך ממקומות אחרים בתנ"ך) וכן "וּפְשַׁעֵיהֶם, כִּי יַתְגַּבְּרוּ" (איוב ל"ו, ט'), רבו מאד... וכן "וְאִם בְּגִבּוֹרֹת שְׂמוֹנִים שָׁנָה" (תהילים צ', י') בריבוי גדול... פירוש שני – ויתכן... שהיו באים בשטף ועוקרים האילנות ומפילים הבניינים, כי לכוח יקראו גבורה..."

לפי הרמב"ן גבורה היא ריבוי גדול כמותי (הרבה), או ריבוי גדול איכותי (כוח גדול המשתלט על כוח אחר).

הרמב"ם (פירוש המשניות, ברכות ה', ב') בהתייחסו לברכה השנייה בתפילת עמידה "אֲתָה גְבוֹר לְעוֹלָם ה', מְחַיֶּה מֵתִים אֲתָה, רַב לְהוֹשִׁיעַ, מְשִׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם" אומר שהגבורה המוזכרת פה היא גבורת גשמים (שה' מוריד לנו גשם), ושואל למה מזכיר אותה בברכה על תחיית המתים? תשובתו: כי תחיית המתים היא בוודאי מעשה גדול, וכן גם הורדת גשם היא דבר גדול, שיש בו תועלת גדולה לעולם, ולכן נקראת גבורה.

לפי הדברים שראינו, הגבורה היא יכולת לעשות דברים גדולים, בריבוי גדול (כמותי) או בכוח גדול (איכותי) שיכול להשתלט על כוח אחר.

גבורה טובה וגבורה רעה

בעינינו הגבורה היא מידה חיובית, אבל באופן מפתיע במקורות אין זה בהכרח כך. במקורות יש התייחסות לשני סוגי גבורה: גבורה טובה וגבורה רעה.

במדרש שמות רבה (פרשה ל"א, ג'): "יש גבורה שהיא טובה לבעליה, ויש שהיא רעה לבעליה. טובה לבעליה – זה דוד, שכתוב: "הִכָּה שָׂאוֹל בְּאֶלְפֹ, וְדוֹד בְּרַבְבְּתָיו" (שמואל א' י"ח, ו') ומשם אהבוהו כל ישראל, שנאמר: "וְכָל-יִשְׂרָאֵל וַיהוָה אָהַב אֹת דָּוִד" (שם, ט"ז). רעה לבעליה – זו גבורתו של גלית, שהיה עומד ומחרף. ומה היה לו? שמת ככלב, שנאמר: "וַיִּרְאוּ הַפְּלִשְׁתִּים כִּי-מֵת גְבוֹרָם, וַיִּנְסוּ" (שם, י"ז, נ"א).

וכן מצאנו במדרש תהילים על מזמור נ"ב (באירוע נוסף הקשור לדוד) ששאל ציווה להרוג את הכהנים בנוב, וכשלא שמעו לו פנה לדואג האדומי והוא עמד והרגם, כמו שכתוב בשמואל א', כ"ב, י"ח: "וַיָּמָת בַּיּוֹם הַהוּא שְׂמֹנִים וְחֲמִשָּׁה אִישׁ". המדרש מתייחס לאירוע החמור ואומר: "ראה איזה גבורה היה לו, שלא סייעו אדם בעולם אלא הוא עצמו הרגן..." ובהמשך המדרש מביא את דבריו של דוד על אירוע אחר, בו דואג מספר לשון הרע על דוד לפני שאול ומסכן בכך את חייו. ובלשון המדרש: "ודוד מצווח ואומר: מה תתהלל ברעה הגיבור, חסד אל כל היום... אמר (דוד) לדואג: אדם גיבור וראש לסנהדרין יתעסק ברעה הזאת? ואומר לשון הרע... וזו גבורה היא שרואה אדם את חברו על פי הבור ודוחפו לבור? רואה אותו על ראש הגג ודוחפו? זו גבורה היא?!"

ראינו שלא כל גבורה היא חיובית, יש גם גבורה רעה. אם כן איך נדע מהי הגבורה הטובה? תשובה לכך נוכל למצוא אצל הנביא ירמיהו (ט', כ"ב-כ"ג): "כֹּה אָמַר ה': אֵל יִתְהַלֵּל חֲכָם בְּחֻכְמָתוֹ, וְאֵל יִתְהַלֵּל הַגְּבוֹר בְּגִבּוֹרָתוֹ; אֵל-יִתְהַלֵּל עֹשֵׂי עֲשָׂוִים. כִּי אִם בְּזֵאת יִתְהַלֵּל הַמְתַּהַלֵּל, הַשֶּׁכֶל וַיִּדַע אוֹתוֹ, כִּי אֲנִי ה', עֹשֶׂה חֶסֶד מִשְׁפָּט וְצַדִּיקָה בְּאֶרֶץ..."

הגר"א ב"קול אליהו", מסביר את דברי הנביא: אין להתהלל בחכמה ובגבורה ובעשירות לבד, אלא "בכל אלה יתהלל... שידע איך להתנהג בעשירות, גבורה וחכמה, שהכול יהיה לשם שמים". וכן מוסיף המלבי"ם בפירושו על הפסוק הנ"ל: "(אולם) יש מציאות שיוכל האדם להתהלל בחכמה וגבורה ועושר, אם ישתמש בהם לתכלית מועילה... שהוא, אם ישתמש בחכמה... לדעת את ה', ובגבורתו ועושרו הוא עושה חסד משפט וצדקה בארץ, שעל ידי גבורתו יעשה משפט לעשוקים, ועל ידי עושרו יעשה חסד וצדקה".

לסיכום: מכאן אנחנו מבינים שלא כל תופעה של גבורה היא טובה.

גבורה היא יכולת, כוח שיש לאדם והשאלה היא לאן הוא מוביל ומנתב אותה.

גבורה טובה היא כשיודעים איך להשתמש בכוחות שלה בדרך הנכונה.

היא זו שנובעת מהכרת גדלותו של הקב"ה, ושכל פועלה הוא לשם שמים.

מהי הגבורה האמיתית, הנעלה והשלמה? מה מקורה ומהיכן היא שואבת את כוחה?

שמותיו של הקב"ה. הגבורה נחשבת אצלנו כמידה נעלה במידות האנושיות, אבל במקורות "הגבורה" היא אחת משמותיו של הקב"ה, כמו שנאמר בתלמוד בבלי (מסכת עירובין נ"ד, ע"ב): "תנו רבנן, כיצד סדר משנה? משה למד מפני הגבורה". וכך אנו אומרים כל יום בתפילה: "אֲתָה גִבּוֹר לְעוֹלָם ה'".

מידה אלוקית. הרב קוק ("אורות", עמוד ע"ז) רואה את הגבורה כמידה אלוקית ממידותיו של הקב"ה, שהאדם מאמץ לעצמו כשהולך בדרכיו במטרה לעשות רצונו.

וכך כותב הרב: "ויזכר שכל גבורה נאצלה היא בראשיתה מיסוד גבורה של מעלה... ובהתעוררו ללכת בדרכיו של מקום, ייזכר גם על המידה העליונה הזאת של מה הוא גיבור – אף אתה היה גיבור. "עַז כְּנֶמֶר, וְקַל כְּנֶשֶׁר, וְרָץ כְּצִבִּי, וְגִבּוֹר כְּאַרְיֵל לַעֲשׂוֹת רְצוֹן אֲבִיךָ שְׁבַשְׁמַיִם" (אבות ה', כ') " (שמונה קבצים ה', רע"ב).

שונה מגבורת אדם. הגבורה האלוקית מתוארת במקורות כגבורה נעלה מאוד, השונה בתכלית השינוי, במהותה ובאיכותה מגבורת אדם. בניגוד לגבורת בני אדם, גבורת ה' במלחמה לא מתמעטת עם חלוף השנים; לא מופנית לפגיעה בקרובים; לא פוגעת ביכולת שלו לספק את צרכי העולם ועוד, כמו שמצאנו במדרש ילקוט שמעוני (שמות ט"ו רמז רמ"ז): "...יש גיבור במדינה וכוחו עליו, (אבל) בן ארבעים אינו דומה לבן ששים ובן ששים אינו דומה לבן שבעים, אלא כל שהוא הולך (מתבגר) כוחו מתמעט. אבל מי שאמר והיה העולם, אינו כן אלא: "אֲנִי ה' לֹא שָׁנִיתִי" (מלאכי ג', ו')."

יש גיבור במדינה שכש(רוח) קנאה וגבורה לובשתו (נכנסת בו), אפילו אביו אפילו קרובו, הכול מכה והולך בחמה. אבל מי שאמר והיה העולם אינו כן, אלא "ה' אִישׁ מְלַחֵמָה" שהוא נלחם במצרים, (ו) "ה' שָׁמוֹ" שהוא מרחם על בריותיו (שנלחם עם האויבים אבל על קרוביו מרחם ולא נלחם בהם) שנאמר "ה' ה' אֵל רַחוּם וְחַנּוּן".

מלך בשר ודם יוצא למלחמה ומדינות קרובות אצלו באות ושואלות צרכיהן מלפניו, והוא אומר להם זעוף (כועס)... (ש)לכשיחזור וינצח אתם באין (שרק אחרי שינצח במלחמה, ייתן להם צרכיהם, ולא עכשיו). אבל מי שאמר והיה העולם אינו כן אלא... שהוא זן ומפרנס את כל בריותיו..."

על טבעית. הגבורה בחז"ל לא נמנית בין התופעות הטבעיות בעולם, אלא נחשבת כתופעה על טבעית, כוח עליון מעין דוגמה של מעלה, כמו שמצאנו בהתייחסות הגמרא (סוטה, י' ע"א) לכוחו של שמשון: "תנו רבנן: חמישה נבראו מעין דוגמא של מעלה וכולן לקו בהן, שמשון בכוחו..."

מתת-שמים. וכן מצאנו שהיא מתוארת כמתת-שמים מיוחדת הניתנת ליחידים הפועלים במטרה עליונה. וכך אנחנו מוצאים במדרש רבה פרשה כ"ב: "שלוש מתנות נבראו בעולם. זכה באחד מהם נטל חמדת כל העולם: ...זכה בגבורה זכה בכול; (וכן בחכמה ובעושר) ...אימתי? בזמן שהן מתנות שמים ובאות בכוח התורה, אבל גבורתו ועושרו של בשר ודם – אינו כלום". בדרך זו נתפסת הגבורה כאחת ממידותיו של הקב"ה, וגילויה הארציים – כמתת שמים, כשמטרתם לעשות רצון ה'.

מצוות עשה. יש חיוב על כל אדם מישראל להידבק במידותיו של הקב"ה, כמו שאמרו חז"ל על הפסוק בדברים (כ"ח, ט') "כִּי תִשְׁמַר אֶת מִצְוֹת ה' אֱלֹקֶיךָ, וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָיו". "מה הוא רחום – אף אתה רחום" (הלכות דעות פרק א' הלכה י"א) וכו'. והרמב"ם מונה אותה כמצוות עשה (ספר המצוות, מצוות עשה ח').

חיובו של איש ישראל להידבק במידותיו של הקב"ה חל כמובן גם על מידת הגבורה אלא שאופייה המופשט הטבוע בה, בגלל עצם היותה אלוקית, דבק בה ומגדיר את טיבה כגבורת הנפש ובצורה זו הריהי חלה כחובה על כל אחד ואחד מישראל.

הוא הנותן לך כוח. מצאנו במפרשים הסתכלות אחרת ממה שהורגלנו על הפסוק בדברים (ח', י"ז): "וְאָמַרְתָּ בְּלִבְבְּךָ: כָּחִי וְעֵצָם יְדֵי עֲשָׂה לִי אֶת הַחֵיל הַזֶּה". אנחנו מסבירים את הפסוק כאמירה שלילית, שאין ראוי לומר אותה, אבל הרמב"ן (במקום) והר"ן (בדרשותיו, בתחילת דרוש י') מסבירים שמותר לאדם מישראל לחשוב שכל מה שהשיג בחייו זה בכוחו ובמאמציו (כוחי ועוצם ידי עשו לי את החיל הזה), אבל הוא צריך לדעת מה מקור כוחותיו, ובלשון הר"ן: "זכור תזכור הכוח ההוא, מי נתנו בך ומאין בא", וכמו שאומר הפסוק הבא (י"ח): "וְזָכַרְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הֵנִיחַ לְךָ כַּח לַעֲשׂוֹת חֵיל".

כיצד מתבטאת הגבורה בחיי היום יום?

גבורת ישראל – כיבוש עצמו. הרב קוק (עולת ראי"ה, עמוד ל"ג) בפירושו על הברכה "אזר ישראל בגבורה", אומר: "גבורה מיוחדת היא גבורתם של ישראל, גבורה המצטיינת לא בכיבושים שמכבשים את אחרים... אלא גבורה שבעיקרה היא קשורה בכיבוש שהאדם כובש את עצמו". הוא ממשיך ומסביר כיצד זה נעשה בפועל: "גבורת הנשמה האלוהית (היא) הרוח האצילי של האדם, שמכבש את הגוף הבהמי ואת תאוותיו הגסות והסוערות, גבורת "טוב אַרְךָ אַפִּים מְגֹבֵר, וּמִשָּׁל בְּרוּחוֹ מְלִכְד עִיר" (משלי ט"ז, ל"ב). שיהיו הכוחות המטים את האדם לצדו הבהמי, מושפעים להיות טהורים ומשועבדים לגבורת הלב, המתמלא עוז טוהר ורגש מלא קודש, בשאיפה עליונה לגבורה של מעלה".

למגר את הנטיות השפלות. הרב קורא לעבודת הגבורה – **עבודת קודש**: "חיזוק מידת הגבורה היא משימה ראשונה במעלה: צריך למגר את הכעס ואת הגאווה, את הקנאה ואת המשטמה, ואת כל הנטיות היותר שפלות. לזאת, ההנהגה של בריאות, של האומץ הגופני, היא עבודת הקודש בעד הכלל ובעד הפרט" (שמונה קבצים ה', קס"ז).

קשר בין גבורה למידות אחרות. המידות הטובות של הנפש תלויות במידת הגבורה, וכאן מדגיש הרב כי גבורה ואומץ גופניים עשויים לחזק את המידות הטובות, אלא שהדבר צריך להיות יחד עם חיבור לתורה ולמוסר: "ועל ידי חיים מוסריים במעשה, על ידי אור תורה ונר מצווה, הנם (כוחות הנפש) הולכים ושוטפים בשבילי האורה" (שם).

התמודדות עם חולשות העולם הזה. על פי הרוב, האדם נזקק למידת הגבורה במיוחד בהתמודדות עם העולם המעשי, רב התהפוכות והקשיים. לאדם יש קושי גדול בהתמודדות עם הנטיות החומריות ועם החולשות של העולם הזה, ולעיתים קיימת אצלו נטייה לברוח מהעולם הזה לעולמות רוחניים מאירים. הרב מכוון אותנו להתחבר לעולם הזה, עולם החומר, מתוך גבורת נפש ולפעול בו לחיבורו אל האמת העליונה: "האדם צריך לקנות מידת גבורה בנפשו, ולחבב את העולם המוחשי וכל קנייניו וכל חובותיו החברתיים, עם כל מה שהוא מציץ למעלה... ומשתוקק לאור יותר בהיר ויותר עליון מכל המאיר בגלוי בעולם הזה" (שמונה קבצים א', תקל"ז).

כיצד חיים בגבורה?

לשליטה ולאיפוק. במקורות נמצא הלכות והדרכות רבות לשליטה ואיפוק במידות ובמעשים הנובעים מהם ובהתמודדות עם היצר והדחפים הטבעיים של האדם. נביא כמה מהם:

הכובש את יצרו: "אֵיזְהוּ גְבוּרָה? הַכּוֹבֵשׁ אֶת יְצָרוֹ" (אבות ד', א'). הרב קהתי מפרש במקום: "שאינו נכנע לתאוותיו ושולט ברוחו". וכן מפרש בהמשך: "טוב אַרְךָ אַפִּים מְגֹבֵר, וּמִשָּׁל בְּרוּחוֹ מְלִכְד עִיר" (משלי ט"ז, ל"ב): "(מי ש) מאריך אפו ואינו ממחר לנקום נקמתו, טוב וחשוב הוא מגיבור מלחמה... (מי) שידוע לשלוט ברוחו ולעצור כעסו... (טוב) יותר מגיבור הכובש עיר".

יתגבר כארי בקימה בבוקר: "יתגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראו" (שולחן ערוך אורח חיים א', א'). ובמשנה ברורה מרחיב (סימן א' סעיף קטן א') "ואף אם ישיאנו יצרו בחורף לומר איך תעמוד בבוקר, כי הקור גדול... או בקיץ (לומר לו) עדיין לא שבעת משנתך, יתגבר עליו ואל

ישמע לו ויחשוב בנפשו אילו היה נצרך לעמוד לפני מלך בשר ודם כמה היה זריז... כל שכן לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה".

להתאפק ולא להגיב כששומע דברים לא נעימים: "הנעלבין ואינן עולבים, שומעים חרפתם ואינם משיבים, עליהם הכתוב אומר: "וְאֵהָבֵנוּ כְּצֶאֱת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבְרָתוֹ" (שופטים ה', ל"א) (בבלי שבת פ"ח, ע"ב).

התייחסות לשונאו: "איזהו גיבור שבגיבורים? מי שעושה שונאו אוהבו" (אבות דרבי נתן כ"ג). **מושל ברוחו**. הכוזרי (תחילת מאמר שלישי) משתמש במשל של מושל על מדינה, כדי לתאר את שליטתו המוחלטת של החסיד בכוחותיו: מנווט את כל הכוחות הקיימים בו, ולא נותן לאף כוח להתפרץ במקום שלא צריך ובצורה שאינה ראויה.

"אמר החבר: החסיד הוא האיש המפקד על מדינתו... הוא הוא המושל, שהרי כל חושיו וכוחותיו הנפשיים והגופניים סרים אל משמעתו והוא מנהיג אותם הנהגה מדינית ממש כמה שנאמר "וּמִשָּׁל בְּרוּחוֹ מְלִכְד עִיר" (משלי ט"ז, ל"ב)... שכן הוא חוסם את הכוחות המתאווים ומונע אותם מעבור גבולם... וכן הוא חוסם את הכוחות הכעסניים...". הכוזרי מזכיר שליטה בכוחות נפש נוספים: שמיעה, ראייה, דמיון, מחשבה, זיכרון וכוח הרצון.

שמחה וחוסר דאגה. רש"י (משלי י"ח, י"ד) מוסיף לנו יסוד נוסף בחיים של גבורה וקדושה: "איש גיבור... אינו נותן דאגה בליבו ומקבל כל הבא עליו בשמחה ובחיבה".

מכאן אנחנו למדים שמידת הגבורה היא מידה כוללת מעל הכול ונמסכת בכל פרט מחיינו. שכל מעשה טוב בחיי האדם נובע מהגבורה בהתמודדות עם היצר והנטיית החומריות.

לאור כל מה שראינו עד כה על המהות העליונה והרוחנית של הגבורה, עולה השאלה:

כיצד להתייחס לגבורה פיזית – האם אין לה ערך בכלל או שיש לה ערך שלילי?

בסיס לקודש. הרב קוק עונה בכתביו על שאלות אלו: "והגבורה צריכה להיות בכל המדרגות, גם באוצר החומריות, ועל גבי בסיס תחתית זה יפרח כל קודש וכל נשגב, כל הוד וכל גודל" (שמונה קבצים ה', קס"ז).

עבודת קודש. הרב קוק בהתייחסו לאימונים לחיזוק הגוף ולהתעמלות, מברר את הערך של הגבורה הפיזית. הוא קורא לה "עבודת קודש" ומשווה אותה לאמירת שירות ותשבחות של דוד המלך בתהילים: "אבל שיצחקו הנערים לחזק כחם ורוחם בשביל גבורת האומה בכללה, עבודת הקודש הזאת מעלה את השכינה מעלה מעלה, כעלייתה על-ידי שירות ותשבחות שאמר דוד מלך ישראל בספר תהלים... על-ידי המעשים המאמצים את גוף היחידים לשם הכלל, עולה הרוחניות החיצונית, ושניהם כאחד משכללים את סדרי הקדושות כולם" (שמונה קבצים, א' תשט"ז; והובא שוב ב"אורות", עמוד פ').

קדושה זקוקה גם לגבורה פיזית. וכן כותב הרב ("שבחי הראי"ה" עמוד קס"ג): "קדושה זקוקה גם לגבורה אף לגבורה גופנית. שמשון הגיבור היה גיבור בגופו, והייתה שכינה מקשקשת לפניו כזוג (סוטה ט' ע"ב) ודוד המלך היה גיבור ממש, גיבור בגופו, והיה כולו קדושה". וכן כתב במקום אחר¹: "אלו הצעירים שרוצים להתפתח בבריות גופא, כדי שיהיה כוחם חזק להגן על אומתנו הקדושה בעת זעם חס ושלום, בעת אשר צרים ואויבים קמים עלינו. דרכי להגיד להם שיכולים לכוון מעשיהם לשם שמים, להוסיף אומץ וגבורה בכנסת ישראל כדי שקדושת השם יתברך ואור שכינתו הקדושה תהיה מופיעה בגבורה בעולם. ואז שכרם רב וחלקם יהיה חלק צדיקים קדושי עליון, כמו שהיו אבותינו הגיבורים, חיילותיו של בית דוד, ובזה חיזקו את אור הקדושה. ודברים אלו ראויים כל חכמי ישראל צדיקי הדור להגיד לדורנו, ויקרבו הרבה לבבות לאבינו שבשמים".

הרב יעקב משה חרל"פ (מאמר "טובים מאורות", נדפס ב"מעייני ישועה", מהדורת שנת תשל"ז) גם אומר ש"פיתוח גבורת הגוף היא שלב בהתכוננותו להשראת שכינה בישראל". דבריו מבוססים על מאמר חז"ל ש"אין השכינה שורה אלא על חכם, גיבור, עשיר ובעל קומה" (שבת צ"ב ע"א).

1 במכתב שכתב בשנת תרפ"ח לגאון הרב יוסף משאש על שאלתו בעניין ההתעמלות. הובא ב"אוצרות הראי"ה" מהדורת תשס"ב חלק א' עמוד 473-474.

יחס לגבורה הפיזית מהמקורות:

שמשון. שמשון היה גיבור בגופו, וכבר הבאנו את התייחסות הגמרא (סוטה י' ע"א) לכוחו של שמשון כאל דבר שהוא דוגמא של מעלה. וכן כתוב בסוטה (ט' ע"ב ו-י' ע"א): "והייתה שכונה מקשקשת לפניו כזוג" שמעיד שהיה לו יחס מיוחד. וכן כותב הרב קוק "שכלפי קדושתה של כנסת ישראל הכול הוא קדוש ונשגב לאין חקר. ושמשון שנשתבח בגבורת גופו, הוא קדוש ה' ודן את ישראל כאביהם שבשמים, ונקרא על שמו של הקב"ה".

החשמונאים. ניצחון החשמונאים על היוונים היה על ידי מלחמה פיזית אבל עיקר המאבק היה על עולם הרוח, כמו שראינו במדרש שהיוונים אמרו לישראל: "כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל" (בראשית רבה ב', ד'). גבורתם של החשמונאים נבעה מתעצמות הנפש שהיו בתוכם. "גבורת אמת תמצא רק במקום שאור אלוהים שמה" (מאמרי הראי"ה חלק ב' עמוד 500 – "מגד ירחים" לחודש כסלו).

יחס לגבורה ביוון ובישראל. עם-ישראל עמד במבחן ההתמודדות מול השפעת תרבות יוון השלטת בעולם. ליוונים היו פילוסופים גדולים שהתפארו בחכמתם, שיסודה הוא כפירה בהשגחה, כפירה בשכר ובעונש, כפירה בנבואה וכפירה בתורה מן השמים. התרבות המערבית היום בנויה על יסודותיה של אותה תרבות יוון, תרבות של קלילות, משחקים, בידור וכו'.

היהדות היא ההיפך הגמור משיטת חכמי יוון. אנחנו מאמינים בבורא עולם, בנבואה ובשכר ועונש. בתרבות יוון חוזק הגוף ועמידה במלחמת הקיום הפיזי היו ערך עליון.

אצל עם ישראל: אין הגוף ערך ואין הגבורה הפיזית מטרה, אלא הגבורה הרוחנית. ולכן מתוך שידעו ישראל בתקופת החשמונאים כי בלי תורה אין קיום לאומה – הכוהנים, שהיו תופסי התורה, הם שהרימו את דגל המרד, כדי לשמור על ייחודה וסגולתה של כנסת ישראל, שהיא קיומה של האומה.

היחס לגבורה במלחמות ישראל:

מצווה: גבורתם של החיילים בקרב עצמו חשובה ביותר והתורה אף מצווה על כך: "כִּי תִצְאָ לְמִלְחָמָה עַל אִיבֶךָ, וְרֵאִיתָ סוֹס וְרֶכֶב עִם רַב מִמֶּךָ – לֹא תִירָא מֵהֶם... וְהָיָה כְּקָרְבָּכֶם אֶל הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן וְדַבֵּר אֶל הָעָם... אֶל יָרֵךְ לְבַבְכֶם, אֶל תִּירְאוּ... מִפְּנֵיהֶם... וְיִסְפוּ הַשְּׂטָרִים לְדַבֵּר אֶל הָעָם וְאָמְרוּ: מִי הָאִישׁ הַיָּרֵא וְרֵךְ הַלֵּבב יֵלֵךְ וְיֵשֵׁב לְבֵיתוֹ; וְלֹא יִמַּס אֶת לֵבב אָחִיו כְּלָבָבו" (דברים, כ', א'-ג' ו-ח').

הרמב"ם (ספר המצוות, לא תעשה נ"ח) רואה בפסוקים אלו מצוות לא תעשה לדורות, שלא לירא בעת מלחמה: "היא שהזהירנו מלירא מן הכופרים בעת המלחמה ושלא נברח מפניהם, אבל חובה עלינו להתגבר ולעמוד ולהתחזק כנגד העם האחר, וכל מי שייסוג אחור ויברח כבר עבר על לא תעשה, והוא אמרו יתעלה: 'לא תערוץ מפניהם'". וכן אומר (הלכות מלכים פרק ז' הלכה ט"ו): "מי האיש הירא ורך הלבב כמשמעו, שאין בלבו כוח לעמוד בקשרי המלחמה, ומאחר שיכנס בקשרי המלחמה ישען על מקווה ישראל ומושיעו בעת צרה וידע שעל יחוד השם הוא עושה מלחמה וישים נפשו בכפו ולא יירא ולא יפחד ולא יחשוב לא באשתו ולא בבניו אלא ימחה זיכרונם מלבו ויפנה מכל דבר למלחמה, וכל המתחיל לחשוב ולהרהר במלחמה ומבהיל עצמו עובר בלא תעשה, שנאמר: 'אל ירך לבבכם, אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם'". וכן סובר ספר החינוך (מצווה תקכ"ה): "שנמנענו שלא לערוץ ולפחד מן האויבים בעת המלחמה ושלא נברח מפניהם". אולם הרמב"ן בהשגותיו על ספר המצוות (שם) סבור שמדובר בהבטחה בלבד ולא באיסור (מתוך מאמר 'לא תערוץ מפניהם' – על האיסור לפחד בעת מלחמה, מאת הרב דוד אסולין).

מהם הדברים שמביאים לגבורה?

אמונה ובטחון בה'. אומץ הלב נובע כולו מאמונה ובטחון בה' והוא מכוון כולו למטרת קדוש ה'. **העיסוק בתורה.** מצאנו בפרקי אבות ו', א': "רבי מאיר אומר: כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, ולא עוד אלא שכל העולם כלו כדאי הוא לו. נקרא רע, אהוב, אוהב את המקום... ומלבשתו ענוה ויראה... ונהנין ממנו עצה ותושיה, בינה וגבורה, שנאמר (משלי ח', י"ד): "לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה".

עבודה על המידות. רבי עובדיה מברטנורה מפרש את הנאמר בפרקי אבות ה', כ': "הוי עז כנמר, וקל כנשר, ורץ כצבי, וגבור כארי" – "לכבוש את יצרן מן העבירות". שהאדם צריך להלחם ביצר הרע שלו.

קיום מצוות התורה. וזה מה שאמרו במדרש דרך ארץ זוטא ד': "אל תאמר: "איש חכם פלוני ואני איני חכם". אל תאמר: "איש פלוני גיבור ואני חלש" (גם אתה יכול, כיצד?) שאין גבורה אלא בתורה, שנאמר: "ברכו ה' מלאכיו גברי כח, עשׂי דברו; לשמע בקול דברו" (תהילים ק"ג, כ')."

גבורה בימינו

חינוך לגבורה. הרב אלחנן בן-נון (במאמר "רוח גבורה, שאול ודוד כמלוא הנימה" על שמואל א' י"ז, ל"ד), אומר שרוח גבורה באדם הישראלי נובעת הישר מגודל רוחני, מענווה ומאמונה בכבוד ה' המקיף את הכול. לדבריו, רוח גבורה זו מלמדת אותנו מה החינוך הרוחני שצריך להעניק לבנים בשביל להעמיד אנשים גיבורים במיוחד בדור הזה, בו אנו רוצים לראות את גורת ישראל מתרוממת.

גבורה כתרופה לחולשות. הרב דב ליאור אומר שהתרופה לחולשות הרוחניות היא גבורתה של תורה. לדבריו, בזמננו אין בעיה של כוח פיזי, אלא מקור הבעיה זו החולשה הרוחנית. ההשגחה האלוקית החזירה לנו את הכוח הפיזי, אבל לא מפעילים אותו מחוסר עוצמה רוחנית וחוסר גבורה יהודית. גבורה אמיתית יכולה לנבוע רק מתוך אמיתיותה של תורה (מתוך חוברת "ימי חנוכה").

חובת הגבורה בהיותנו עם על אדמתו, בתחום הפיזי והרוחני. הרב ליאור אומר ש"בארץ-ישראל... צריכים לעמוד על כבודה של האומה, על כבודה של ארץ-ישראל מתוך גבורה גדולה, ואם הולכים מתוך גבורה יש גם סיעתא דשמיא. לכן בתקופתנו מוטלת חובה על בני התורה האמיתיים לשאת בעול בשני המישורים, בתחום הביטחון הפיזי של עם ישראל והגנה על ארץ ישראל, ובתחום שמירת צביונה הרוחני של המדינה לאור אמיתיותה של תורה, כפי שמרן הרב זצ"ל הדריך אותנו (מתוך חוברת "ימי חנוכה").

גבורה צבאית. הרב קשתאל אומר (בספר "בכל לבבך" על רועי קליין הי"ד) ש"מאחורי הקלעים של הגבורה הפיזית הנתבעת בשדות הקרב של מערכות ישראל, עומדת ישרות גדולה ושאיפת חסד עצומה, המתגלמות בכניסה למצב של סכנה בכדי להגן על האומה..." וכן הוא אומר: "שהגבורה הצבאית של הגיבור האמיתי היא עדות לאצילות נפשו..."

גבורת האזרחים במלחמה כיום. הרב אברהם יעקב שרייבר (מאמרי "אמונת עיתך" – עלון מספר 47 מכון התורה והארץ) כותב שבימים אלו אנו נתונים במלחמה מיוחדת, שהחיילים השותפים בה הם גם נשים וילדים, וכן אזרחים ההולכים לעבודת יומם, נוסעים בכבישים וחיים את חייהם. לדבריו, כל אלו משתתפים כיום במלחמה ממש, בעצם ישיבתם במקומותיהם ברחבי הארץ. שהרי מטרת האויב לנצח אותנו, לכבוש את ארצנו ולסלקנו מן הארץ, והיושבים בישובי הספר משיבים בזה למעשה מלחמה שערה, בעצם אחיזתנו המוחלטת בארץ ובירושנתנו אותה, וזוכים בזה לקיים את המצווה המיוחדת למלחמה: שלא ירך לבבנו, שלא נירא ולא נחפז ולא נערוץ מפניהם.

כוח משיח מתעורר. הרב קוק אומר (אורות המלחמה א'): "כשיש מלחמה גדולה בעולם מתעורר כוח משיח. "עת הזמיר הגיע" (שיר השירים ב', י"ב). זמיר עריצים, הרשעים נכחדים

מן העולם, והעולם מתבסס, "יקול התור נשמע בארצנו" (שם, שם).
ונסיים בדברי הרב ליאור (שם): "רואים בעליל שמי שיונק את השקפתו מתוך גישה של תורה, מי שחש את פעמי הגאולה מתוך התבוננות והסתכלות על המציאות לאורם של גדולי ישראל שהדריכו אותנו כיצד להתבונן על המהלכים האלוקיים האדירים והעצומים המתחוללים בדורנו, גם בימינו אלה, מתוך אמיתיותה של תורה – מתחזק ומתמלא גבורה הנותנת לו כוח הנפשי לעמוד בקשיי המערכה מול האויבים מבחוץ, הן מבחינה פיזית והן מבחינה רוחנית. אך מי שאין לו את עומק האמונה, אין לו גם כוח וגבורה. הציבור הכללי נתפס לייאוש ודיכאון, מהיכן הם ישאבו כוח? לפי הסתכלות מציאותית, המצב אכן קשה מאוד. רק מי שמאמין בנצח ישראל, מי שמאמין במהלכים האלוקיים של הגאולה, למרות הקשיים בדרך, לא יירתע מפני כל".
 חזק ונתחזק בעד עמינו ובעד ערי אלוקינו.

מקורות להעמקה והרחבה

- הרב אסולין דוד, "לא תערוץ מפניהם – על האיסור לפחד בעת מלחמה"
- הרב בן נון אלחנן, "רוח גבורה – שאול ודוד כמלוא הנימה"
- הרב ברונר בניהו, "יראת שמיים ומידת הגבורה", מתוך מגד ירחים גיליון 110
- הרב ליאור דב, "גבורה מתוך אמיתיותה של תורה" מתוך חוברת "ימי חנוכה"
- הרב מלמד זלמן ברוך, "אהבה וגבורה" מתוך העלון השבועי של תנועת "קוממיות"
- הרב צוריאל משה, "התעמלות הגוף ועניני גבורה משנתו של מאור הדור, הראי"ה קוק"
- הרב קשתיאל אליעזר, "בכל לבבך" – לזכרו של רועי קליין הי"ד

סדנה למורים

גבורה מהי?

הרציונאל

גבורה – מושג שגור על לשוננו. לכל אחד מאיתנו ברור לכאורה מיהו גיבור. האם ביררנו לעומק מהי משמעות הגבורה? האם גבורה היא מושג ששייך רק לעולם הצבאי? מהי גבורה בחיי היום יום שלנו המורים? סדנה זו באה לברר וללמוד אודות הגבורה. מדוע הגבורה היא אבן היסוד עליה נשען כל הבניין הרוחני של האדם? ביחידה זו נעלה ונתמודד עם שאלות רבות. מקומכם כמנחי השיעור הוא בפתיחת הנושאים לדיון ובמתן אפשרות להתדיינות בתוך הצוות. בחלקים הראשונים של הסדנה – אין תשובות חד משמעיות, בראש מעיינינו עומדים הדיון וסיעור המוחות. יחידה זו באה ללמד כי גבורה היא כל "ניצחון" של האדם בתוך תוכו במלחמה פנימית ונסתרת בין הכוחות הישרים והטובים שבקרבו לבין הכוחות החלשים והנמוכים שבנפש (ראו את דברי הרב קוק בנספח 2 מקור ב').

יש באדם כוחות נעלים כמו עזרה לזולת, אהבה ונאמנות וישנם כוחות שפלים כגון גאווה, תאוה ורדיפת ממון וכבוד. כל ניצחון פנימי של הכוחות המרוממים שבאדם הוא גבורה. הגבורה היא מידה מרכזית ראשונה במעלה בחייו הרוחניים והאידיאליסטים של האדם. ללא גבורה ערכינו לא יבואו לידי מימוש.

בפתיחת היחידה נציג מקרים שונים ונשאל: האם מתבטאת בהם גבורה? בחלק הראשון נצפה בסרטון שערך דובר צה"ל בו לוחמים ממלחמת לבנון השנייה מסבירים את מושג הגבורה ונלמד מהמשנה במסכת אבות "איזהו גיבור?" בהמשך נלמד בצוותא מתוך דף מקורות על מושג הגבורה ומשם נפנה ללימוד מקומה של הגבורה כיסוד לכל חייו הרוחניים של האדם הערכי. נחתום את השיעור בהעלאת עצות מעשיות לפיתוח הגבורה בקרבנו ובקרב תלמידינו.

המטרות

- המשתתפים יגדירו מהי גבורה.
- המשתתפים ילמדו על מרכזיותה והכרחיותה של הגבורה בחייו הרוחניים של האדם.

ההכנות הנדרשות

- יש להכין אמצעים להקרנת הסרטון "מהי גבורה".
- יש לצלם את כרטיסי העבודה (נספח 1) כך שלכל שני משתתפים יהיה עותק אחד.
- יש לצלם את המקורות ללימוד (נספח 2) כמספר המשתתפים.
- יש לצלם את אוסף התכונות (נספח 3) פעם אחת ולגזור על-פי הסימון.

מבנה הסדנה

- פתיחה: מהי גבורה? (זוגות)
- שלב א': לימוד משותף (מליאה)
- שלב ב': גבורה כמידה בסיסית באדם (מליאה וקבוצות)
- סיכום (מליאה)

פתיחה: מהי גבורה? (זוגות)

- נתחלק לזוגות.
- נחלק לכל זוג כרטיס ועליו שתי משימות (נספח 1) ונבקש למלא אחר ההוראות.
- נבקש מהמשתתפים להקריא את הגדרותיהם למושג "גבורה" ונססה להגיע להגדרה המקובלת על המליאה כולה. נרשום את ההגדרה על הלוח.
- נשאל: מהו ההבדל בין מעשיהם של דוד ושל יוסי? (המעשה דומה אך המניע שונה לחלוטין)
- נערוך דיון: האם יש גבורה גם אצל מחבל מתאבד? האם גבורה היא מושג יחסי לתרבות ממנה היא צומחת? (גבורה שמטרתה לפגוע ולרצוח היא התגברות על הטוב שבאדם וניצחון של הבהמי שבו. גבורה קשורה בקשר אמיץ לנעלה ולאצילי באדם, ובתרבות שמקדשת את האלימות הגיבור הוא למעשה אדם אכזר').
- נחשוב: האם יש קשר בין קימה בבוקר לגבורה? (נרחיב בהמשך).
 - נרשום על הלוח: חזק –
 - אמיץ –
 - גיבור –
- נבקש מהמשתתפים להשלים מהו היפוכה של כל תכונה (היפוכו של החזק – חלש, היפוכו של האמיץ – פחדן. מהו הפך הגיבור? פחדן? אנוכי? עצלן?)
- (בשלב זה אין צורך להגיע לתשובות חותכות, אנו בפתיחת הסדנה ובשלב זה אנו רק מעוניינים לפתוח את הנושא. מטרתנו היא שיתפתחו דיונים ויוצגו דעות שונות, בהמשך הסדנה יינתנו לנו כלים לברר מהי בדיוק גבורה).
- נקרין את הסרטון "מהי גבורה?" מתוך האתר: <http://dover.idf.il/IDF/beuz/articles/video/video1.htm>
- נשאל: האם התחדשה / השתנתה לנו ההגדרה מהי גבורה? נרשום על הלוח הגדרה משותפת מחדשת, אם ישנה.

שלב א': גבורה מהי? (מליאה)

- נחלק לכל משתתף מקורות ללימוד (נספח 2).
- נקרא את מקור א' ונבאר את הכתוב שם:
- תשובה ראשונה להבנת המושג גבורה ניתנת לנו במשנה במסכת אבות פרק ד' משנה א': **"בן זומא אומר: ...איזהו גבור? הכובש את יצרו"**.
- נבקש מאחד המשתתפים להקריא בקול ולבאר את מקור ב' (אוזר ישראל בגבורה).
- נרחיב: התורה נותנת לנו נקודת מבט רחבה על מושג הגבורה – כל מי שמצליח לשלוט ביצרו הוא גיבור.

1 כאשר הרחמנות, החסד והיושר מובילים את האדם הוא גיבור. מכאן ברור שמחבל שעיקר ענינו הוא לרצוח כמה שיותר אנשים חפים מפשע איננו גיבור אלא אכזר. מאחת ממחברותיו כותב רועי קליין הי"ד "גבורת המלחמה זו גמילות חסד, שכל החסדים מתאדים לידה". מאחורי הקלעים של הגבורה הפיזית הנתבעת בשדה הקרב, עומדת ישרות גדולה ושאיפת חסד עצומה המתגלמת בכניסה למצב של סכנה כדי להגן על האומה.

- נבקש מהמשתתפים להעלות דוגמאות יומיומיות מחייהם למעשי גבורה. (אדם שמצליח לצאת מהמיטה ולהתגבר על העצלנות של הבוקר; אדם שמתגבר על פחד המוות ומתפקד; אדם שלא נותן לכעס לשלוט בו ולא נותן לו להתפרץ; אדם שמתאפק ושולט בהתנהגותו; כל מי שמתגבר על יצריו האפלים נקרא גיבור).
- נאמר: מקור הגבורה בשדה הקרב נעוץ בחינוך ובאישיות שנבנתה לאורך שנים. אדם גיבור פיתח את גבורתו כבר בהתמודדויות הפשוטות שהחיים מזמנים; הוא קם בשעה שתכנן, מתגבר על תאוות האכילה כשהיא אינה במקומה ועוד. גבורה היא ביטוי למשהו פנימי המוטמע באישיות בגיל צעיר.
- נשאל: מיהו גיבור בעינינו? אלו דמויות של גיבורים עומדות לנגדנו?
- נדון: האם הגיבור במובנו היהודי הוא אדם חזק במובן הרוחני והפיזי או רק במובן הרוחני?
- ננחה: קראו את מקור ה' בנספח 2 ודונו על היחסים שבין גבורה רוחנית לפיזית.
- נדון: באלו מצבים נדרשת גבורה ממורה? (למשל: להתגבר על הכעס ולא להרים את הקול על תלמידים, להתגבר על העייפות ולהכין שיעור, להתגבר על דעות קדומות ועוד).
- אפשר להעלות גם דוגמאות מחיי התלמידים (תלמיד למד למבחן וכשהוא יושב והשאלון לפניו הוא שוכח כמה תשובות, האם הוא פוזל לשכן ו"משלים מידע" או שהוא מתגבר ומרומם את ערך האמת על פני הרצון לקבל ציון גבוה? ילדה אכלה ארוחה בשרית ואחר-כך הלכה לחברה, החברה מכבדת אותה בשוקולד חלב. האם היא תתגבר ותנצח את החשק לשוקולד ותשליט עליו את ערכי שמירת הכשרות?)
- נחזור ונשאל: מהו הפך הגבורה? כותב הרמב"ם ב"שמונה פרקים לרמב"ם" (הקדמה לאבות פרק ד'): "הגבורה ממוצעת בין המסירה לסכנות ורוך הלבב".
- נבקש מאחד המשתתפים להקריא את מקור ג' ולבאר.

חלק ב': גבורה כמידה בסיסית באדם (מליאה וקבוצות)

- נניח על רצפת הכיתה אוסף תכונות (נספח 3).
- נבקש מכל משתתף לבחור תכונה אחת שלדעתו עומדת ביסוד החיים הערכיים האידיאליסטיים של האדם (כמה משתתפים יכולים לבחור את אותה התכונה).
- נבקש מהמשתתפים להסביר מה מקומה של הגבורה בניהול חיים רוחניים, ערכיים ואידיאליסטים.
- נרחיב: רבי יוסף קארו זצ"ל פותח את ה"שולחן ערוך" במילים "יתגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראו..." ההלכה הראשונה ב"שולחן ערוך" נפתחת בחובה להתגבר כארי. מדוע הגבורה היא היסוד לכל חיינו הרוחניים של האדם?
- (נרחיב את הדיון בשאלה זו ונבהיר שרק אדם שמסוגל להנהיג את הערכים והשכל על כוחותיו הנמוכים, רק אדם כזה יוכל לחיות חיי רוח ותורה. גם אם ניצוק לתודעתו של האדם ערכים מרוממים לבלי די והוא יחסר את הגבורה – כל הערכים, התובנות והאמיתות יושלכו לקרן זוית).
- נבקש מכל ארבעה משתתפים לכתוב דרכים מעשיות (אופרטיביות) לעידוד עצמנו ובהמשך לעידוד התלמידים לפיתוח מידת הגבורה.
- למשל: לציין בפני כל הכיתה ילד שנמנע מלהרביץ כגיבור, לקרוא למבחן בו המורה יוצא מן הכיתה "מבחן גבורה", להשתמש בכיתה במושג "גיבור" וגבורה" בהקשרים הנכונים שלהם ועוד.

סיכום: קישור לחנוכה (מליאה)

ימי החנוכה הם ימים שאנו חוגגים בהם את גבורתם של המכבים, את גבורתו של עמנו. החג איננו רק זיכרון היסטורי למאורעות שאירעו אי אז לפני אלפיים שנה ויותר. כשמדליקים את הנרות מברכים "שעשה ניסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה". הזמן הזה הוא זמן שטמון בתוכו פוטנציאל של גבורה, שמונת הימים הללו הם זמן טוב להתגבר ולגלות גבורה. מאחלים לכם הרבה גבורה ואור חג חנוכה שמח!!!

1. מהי גבורה?

כתבו הגדרה והוסיפו דוגמאות לשני אנשים הנחשבים בעיניכם גיבורים.

2. לפניכם רשימת אירועים.

רשמו: האם מתואר כאן מעשה גבורה? נמקו.

◆ יוסי רץ אל תוך ביתו הבוער ונאבק בלהבות. הוא נכווה ברגליו אך המשיך ונכנס אל תוך הבית והצליח להוציא מביתו את הכספת.

◆ דוד דלרוזה נסע באוטובוס בזמן שהושלך לעבר הנוסעים בקבוק תבערה. אם ושלשת ילדיה נשאר ברכב הבוער. דוד נכנס שוב ושוב בניסיונות לחלצם. דוד לא הצליח להוציא את המשפחה מהאוטובוס. דוד נכווה קשות ולימים נפטר משאיפת עשן. איבריו הפנימיים נשרפו כתוצאה מניסיונות החילוץ.

◆ מוחמד אבו חסן עלה על האוטובוס כשעל גופו חגורת נפץ. הוא התיישב במרכז האוטובוס וניסה לשמור על קור רוח. כשהאוטובוס הגיע לשוק והתמלא בנוסעים פיצץ מוחמד את חגורת הנפץ שעל גופו והביא למותם של שמונה אנשים ולפציעתם של עשרות נוספים.

◆ השעון המעורר צלצל. חמש וחצי בבוקר. יעל התעוררה ונזכרה בתוכניות הגדולות שלה לאותו היום. קשה היה לצאת מן המיטה. יעל הצליחה להתגבר על העייפות ועל חום השמיכה, קמה מן המיטה, התארגנה ויצאה ללימודים.

א. **"בן זומא אומר: ...איזהו גבור? הכובש את יצרו".**

ב. **"ברוך אתה ה'... אוזר ישראל בגבורה" (ברכות השחר).**

"גבורה מיוחדת היא גבורתם של ישראל, גבורה המצטיינת לא בכיבושים שמכבשים את אחרים, מכניעים אותם או מאבדים אותם, אלא גבורה שבעיקרה היא קשורה בכיבוש שהאדם כובש את עצמו, גבורת הנשמה האלוהית, הרוח האצילית של האדם, שמכבשת את הגוף הבהמי ואת תאוותיו הגסות והסוערות. גבורת **"טוב ארך אפים מגבור, ומשל ברוחו מליכד עיר"** (משלי ט"ז, ל"ב)" (עולת ראי"ה חלק א' עמוד ע"ה).

ג. **"העין היפה ממוצעת בין הקמצנות והבזבז, והגבורה ממוצעת בין המסירה לסכנות ורוך הלבב, והבדיחות ממוצעת בין הוללות וכהות..."** ("שמונה פרקים לרמב"ם", פרק רביעי).

ד. **"טוב ארך אפים מגבור, ומשל ברוחו מליכד עיר"** (משלי ט"ז, ל"ב)

רלב"ג: **"הנה מי שימשול בכעסו שיוכל להאריך אפו הוא טוב יותר מגיבור המנצח זולתו במלחמה. ומי שימשול ברצונו להניעו אל אשר יחפוץ הוא יותר משובח ממי שלכד עיר. כי איך ימשול בזולתו מי שלא יוכל למשול ברצונו?"**

מה מקומה של הגבורה הפיזית? האם היא חיובית?

מהי מערכת היחסים שבין הגבורה הפיזית לגבורה הרוחנית?

ה. **"הגבורה כשהיא לעצמה היא תכשיט. עוז החיים בכל אופן הוא טוב ונאה; גבורת הגוף – בטבעה מחוברת עם גבורת הנפש, שהיא באה דווקא עם טהרתה ויושרה. על כן הסימנים החיצוניים המראים על גבורה, הנם גם כן תכשיטים"** (הראי"ה, עין אי"ה סימן מ"ב).

לסיכום:

הגבורה הגדולה היא גבורה יומיומית. גבורה היא היכולת לנהל את חיינו כך שמה שמוביל אותם ומנהל אותם הוא הטוב, המוסרי, הישר והאצילי שבקרבתנו. גיבור הוא אדם שלאחר שהוא מזהה בעצמו מהם הכוחות שמושכים אותו למעלה (אמת, עזרה, צדק, יושר) ומהם הכוחות הנמוכים שמושכים אותו למטה (עצלנות, תאוה, קנאה, כבוד) – יודע לנצח את הכוחות הנמוכים שבקרבו ולהמליך את אלו שמרוממים אותו.

ישרות

גבורה

פחדנות

סקרנות

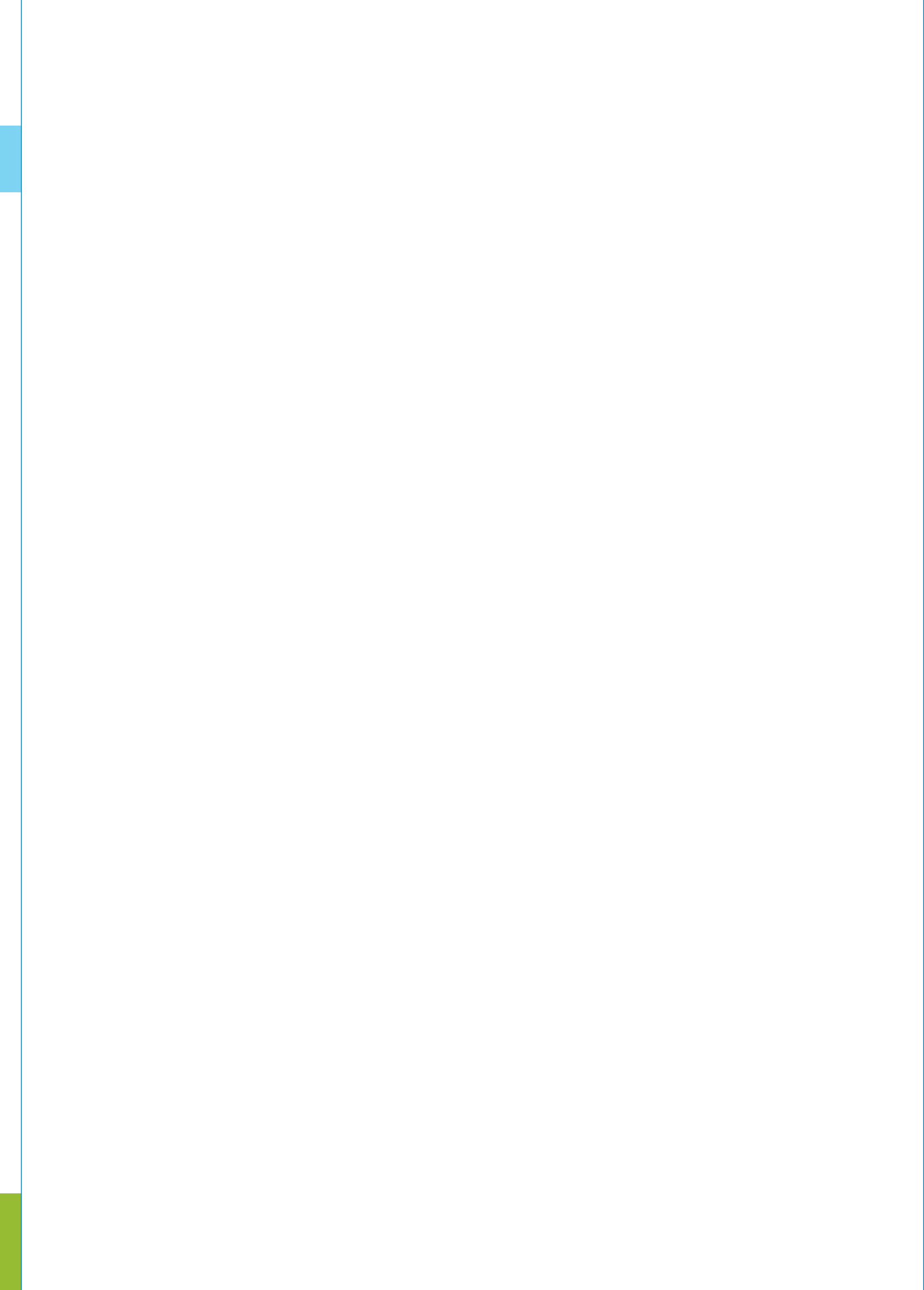
רגשנות

תמימות

רחמנות

חכמה

ביישנות

מדריך למורה

יחד עם תלמידינו נצא למסע בעולמה של מידת הגבורה, החל מבירור הדברים לעצמנו כמורים ובוגרים דרך לימוד מזוויות שונות ובדרכי הוראה מגוונות על מושג הגבורה והיותה מידה פנימית – נפשית ועד לירידה לעולם המעשי – אישי, כיתתי ולאומי. בסדנא למורים יצפה בסרטון, יעיין במקורות, יערוך דיון וינסה להגדיר מהי הגבורה ומהו מקומה בחיינו.

שיעורי גבורה לשכבה הצעירה

בשיעור מניחים יסודות, "איזהו גיבור", בעזרת סיפור וכרטיסיות ילמדו התלמידים כי גבורה איננה בהכרח קשורה לחוזק הגוף ויפגשו עם יסודותיה של הגבורה הנפשית. "הגיבורים הצעירים" הוא שיעור ה"בפתח" בו יפגשו התלמידים עם גבורתם של ילדים ויבינו כי המידה שייכת ורלוונטית גם אליהם.

דוד המלך הוא הדמות שתוצג בשיעור "מעשה אבות" הנקרא "קלע בול". במסגרת השיעור יפגשו התלמידים עם סיפור המלחמה עם גלית ויגלו כי גבורת דוד התבססה על אמונה בה' ועל איפוק.

בשיעורי "מתבוננים ובונים" ניתן למצוא את השיעור "בוקר טוב משפחת לביא" העוסק בגבורת היום יום ובו ינתחו אירועים ויכינו את "דגל הגבורה". בשיעור "בחרוזים ובקשרים אנו מתגברים" נבדוק כיצד ניתן להגיע לשליטה עצמית על ידי חיזוק המחשבה.

ב"אני אתגבר" נבחן את היכולת לממש את מידת הגבורה בכיתה תוך גילוי רגישות והערכה לאנשים בעלי מוגבלויות.

על הגבורה הנדרשת לקיום המצוות נלמד ב"למרות כל המכשולים" תוך פעילות המשלבת כפיסי עץ (קפלות).

פעילות הסיכום – "מסלול הגבורה" תפגיש את התלמידים עם מסלול טיול שיכלול אתגרי חשיבה בנושאי גבורה ויבחן את הקשר בין מידה זו לארץ ישראל.

שיעורי גבורה לשכבה הבוגרת

"הוא היה גיבור" הוא שיעור "מניחים יסודות" ובו יערכו התלמידים סקר ויבחנו מיהי הגבורה הנשגבת בעיניי אמוניות.

בשיעור "בפתח" – "רק בגלל הרוח" התלמידים יחוו את גבורתם של יהודי אתיופיה וינסו לתרגם את משמעותה לחייהם.

בשיעור בנושא "לאור גבורתם" ישחקו בדומינו כיתתי ויכירו מגוון מגיבורי ישראל בדורות השונים מתוך רצון ליצור הזדהות עמם.

שיעורי "מתבוננים ובונים" יפתחו בשיעור "אולי גם אני גיבור" – בעזרת סיפור ופתגמים יבחנו ההבדלים בין גבורת הגוף לגבורת הנפש ותחזק האמונה ביכולת הגבורה האישית.

ב"צו גיוס" תיפגש הכתה עם עולם המושגים הצבאי מתוך תקווה לחזק את ערכי האחריות והדבקות במטרה והדגשת החשיבות של הגדרת המטרות והתכנון.

בשיעור "אני אתגבר" נצפה בסרטון ונפענח תשובות בדרך יצירתית בכדי לחוות את עולמם של אנשים בעלי מוגבלויות וללמוד מהם על מידת הגבורה.

ב"גבורה של תורה" יערך מבצע כיתתי הכולל אלבום מדבקות בעזרתו נאיר את גבורת לומדי התורה ונצמד בדרכם למרות כל הקשיים הכרוכים בהתמדה ובמסירות ללמוד התורה.

השילוב עם מפתח הלב וכישורי חיים

את היסודות הערכיים והמידתיים שיונחו בשיעורי "חינוך מתוך אמונה" נרחיב ונבסס בעזרת שיעורי "מפתח הלב" השמים דגש על יישום המיומנויות החברתיות-בין-אישיות ושיעורי "כישורי חיים" המתמקדים בביסוס הכוחות התוך אישיים.

במהלך חודש כסלו שיעורי "מפתח הלב" יסייעו לזהות את הקשר בין ה"שונות" הקיימת בכל חברה לבין הגבורה. בין היתר על ידי זיהוי הכישורים השונים ועיסוק במאפייני חג החנוכה. בחודש טבת נדגיש את היות הגבורה הכרחית כחלק מ"ניהול קונפליקטים" ונבחן כיצד ניתן "לשמור את הכוח למשהו טוב" ואיך ניתן להתגבר ולעסוק במחלוקת בצורה עניינית.

טבלה מארגנת לשכבה הצעירה

חודש כסליו - גבורה בשילוב שונות

חודש	סוגה	היחידה	מטרות	כישור מעשי	מתודה עיקרית
	למורים	הדרכה תורנית	מקורות ומשמעויות לנושא		מקורות מרכזיים עם כותרות מנחות
		סדנה למורים	המשתתפים יגדירו מהי גבורה וילמדו על מרכזיותה והכרחיותה של הגבורה בחייו הרוחניים של האדם.		דיון על מהי גבורה ומקומה בחיינו, תוך הבאת סרטון, דוגמאות ומקורות
		מדריך למורה	הסבר מילולי וטבלאי של הרציונאל, המטרות של מהלך הלימוד והשילוב עם ערכי מפתח הלב.		
כסליו שונות	מניחים יסודות	1. איזהו גיבור	שלילת הגבורה הכוחנית, הבנת יסודות הגבורה: שליטה עצמית, דביקות במטרה, התמדה ונחישות.	מיון כרטיסים לפי סוגים.	סיפור, כרטיסיות
		2. שונות מעגל פרט קבוצה	הכרה בייחודיות של כל אחד ובחשיבות השונות בין חברי הכיתה.	דמיון ושוני בין חברי הקבוצה הבנת המקום שלי בקבוצה, הכרת תרומתי לקבוצה.	כיתה א': תחביבים כיתה ב': דימוי פרחים כיתה ג': דימוי כלי נגינה
	בפתח	3. הגיבורים הצעירים	הזדהות עם גבורת ילדים והבנה שיש להם יכולת לגילוי גבורה.	הקשבה מונחית עם שאלות לדיון תוך כדי סיפור.	סיפור מחולק לקטעים
	מעשה אבות	4. קלע בול	הבנת מידת הגבורה, הזדהות עם גבורת דוד ושאיפה לגבורה עצמית.	למידה מדוד על מידת הגבורה, על הביטחון בה' ועל יכולת ההתאפקות.	אימות עובדות לגבי גבורתו של דוד ומלחמתו מול גלית.
		5. שונות מעגל לאומי	חשיפה להקשרים מגוונים של שונות בין התלמידים.	הבנת השונות דרך סימלי חג החנוכה - סביבונים וחנוכיות.	כיתה א': סביבונים כיתה ב': קבלת החלטות כיתה ג': מנהגי חנוכה
	מתבוננים ובונים	6. בוקר טוב משפחת לביא	ראית הגבורה בחיי היומיום של הגיבור - כובש היצר. הבנה שהמנצח במריבה אינו בהכרח הגיבור. בירור מהו מעשה גבורה אמיתי בכוח פיזי.	ניתוח אירועים.	סיפור, הכנת "דגל הגבורה"

טבלה מארגנת לשכבה הצעירה (המשך)

חודש טבת – גבורה בשילוב ניהול קונפליקטים

חודש	סוגה	היחידה	מטרות	כישור מעשי	מתודה עיקרית
טבת ניהול קונפליקטים		7. "את הכוח לטוב שומרים"	לימוד איפוק ואחריות בעת ניהול קונפליקטים תוך העלאת המודעות לתועלת שבאיפוק – עבור התלמיד עצמו ועבור שאר השותפים לקונפליקט.	רכישת מיומנויות לניהול קונפליקט והגעה לפתרונות.	הצפת קונפליקטים מחיי הכיתה והתלמידים.
		8. בחרוזים ובקשרים אנו מתגברים	הבנה כי הגבורה סובבת אותנו בחיינו וכי גבורה היא יכולת שליטה וחיזוקה. הבנה כי במידת הגבורה מחזקים מחשבות המביאות לשליטה.	פיתוח חשיבה ביקורתית על מקרים יום-יומיים שאנו נתקלים בהם.	שיוך מקרים מחיי הכיתה למקרים בהם התנהגנו בשליטה מול חוסר שליטה.
		9. מתבוננים ובונים אני אתגבר	חשיפת התלמידים לגבורות יומיומיות בכיתתם וגילוי הערכה ורגישות לשונות. העצמת בעלי הנכויות.	פיתוח חשיבה על צרכיו של הזולת תוך פיתוח רגישות כלפיו.	משחק "ים יבשה", עבודה עם דמויות שיש בהן שוני מהמקובל ומהרגיל בחברה.
		10. ניהול קונפליקטים מעגל כיתתי	בחירת דרכי תגובה והתמודדויות טובות למצבים מגוונים של קונפליקטים.	בחירת דרך התמודדות יעילה.	זיהוי סיטואציות של קונפליקטים, וחשיבה על דרכי תגובה אפשריות.
		11. למרות כל המכשולים	הבנה כי קיום המצוות דורש שליטה וגבורה, התחזקות מכך שזה אתגר אפילו עבור גדולי הדור והזדהות עם גיבורי הסיפורים.	התאמת מכשול לסיפור והתגברות עליו בעזרת אימרה של גבורה.	פעילות עם קפלות.
		12. מסלול הגבורה	הוצאה לפועל של מידת הגבורה הקיימת בתלמידים וחיזוק מידת הגבורה הנובעת מהקשר לארץ-ישראל.	פיתוח תשומת לב לגבורת הסובבים אותי ולמעשיהם וכן לגבורה הנדרשת ממני בטיוול.	מסלול טיוול עם אתגרי חשיבה בנושא הגבורה.

טבלה מארגנת לשכבה הבוגרת

חודש כסלו – גבורה בשילוב שונות

חודש	סוגה	היחידה	מטרות	כישור מעשי	מתודה עיקרית
שונות	מניחים יסודות 	1. הוא היה גיבור	הקניית מבט יהודי אמוני כלפי מידת הגבורה הנשגבת ושליטת דמות ה"גיבור הטלויזיוני".	יכולת הבחנה בין שני סוגי הגבורה והכרה ביתרונה של גבורת הנפש.	סקר על הגבורה, הגדרת מושג הגבורה על פי מגוון סיפורי גבורה
		2. השונות בדעות, בכישרונות ובמנהגים	הבנה כי יש מקום לכל שונות – שונות בדעות, שונות בכשרונות ושונות במנהגים.	יכולת הכלה והתייחסות מכובדת לשונות.	כיתה ד': אנשים שונים כיתה ה': מתנות מגוונות כיתה ו': עניין של מסורת
	בפתח 	3. רק בגלל הרוח	הזדהות והוקרת גבורתם של יהודי אתיופיה.	הגברת הרצון להיות גיבור גם במקרים יומיומיים. חיזוק רגשות הכבוד וההערכה ליהודי אתיופיה.	מדרש תמונה, יצירה בעקבות הסיפור
		4. השונות ביצירות ספרות	יצירת מצבים בכיתה המובילים לשונות כדי לתת מקום ולחזק את השוני.	הבנה כי במצבים שונים כל אחד מתפקד בדרך שלו ויש מקום לשונות.	הפעלות באומנות ובדרמה. כיתה ד': גבולות המסגרת כיתות ה'-ו': יצירה ספרותית
		5. לאור גבורתם	הזדהות עם דמויות הגיבורים ורצון לחכות את מעשיהם.	חיזוק הרצון להתגבר ולהיות גיבור.	דומינו כיתתי
	מתבוננים ובונים 	6. אולי גם אני גיבור?	ההבדל בין הגבורה במישור הפיזי לגבורה במישור הנפשי-פנימי. הפנמת המהות האמיתית והחיובית של הגבורה.	אמונה ביכולת שלי להתגבר.	בירור מושג בעזרת פתגמים, סיפור
		7. ניהול קונפליקטים מעגל אישי קבוצתי	פיתוח מודעות לכוח וליכולת למנוע קונפליקטים. רכישת כלים להתמודדות עם קונפליקטים כגון: צרכי הפרט והכלל, זוויות ראייה ורכוש משותף.	התמודדות עם קונפליקט מתוך ההבנה שהגיבור הוא הכובש את יצרו.	כיתה ד': יחס פרט וכלל כיתה ה': רכוש משותף כיתה ו': בחינה

טבלה מארגנת לשכבה הבוגרת (המשך)

חודש טבת – גבורה בשילוב ניהול קונפליקטים

חודש	סוגה	היחידה	מטרות	כישור מעשי	מתודה עיקרית
טבת ניהול קונפליקטים		8. צו גיוס	הבנה כי למען מטרות וערכים חשובים יש להילחם בגבורה שאינה מתבטאת רק בכוח פיזי וכלי נשק, אלא בעיקר על-ידי רצינות, אחריות ודבקות במשימה.	הגדרת מטרות ותכנון הדרך להגיע אליהן.	הכיתה כצבא. שימוש במונחים צבאיים כמו: צו גיוס, פקודת מבצע ומלחמה כיתתית
		9. ניהול קונפליקטים מעגל כיתתי את הכוח למשהו טוב שומרים ועל ערכים משגיחים	פיתוח מודעות לכוח וליכולת למנוע קונפליקטים. רכישת כלים להתמודדות עם קונפליקטים כגון: צרכי הפרט והכלל, זוויות ראייה ורכוש משותף.	התמודדות עם קונפליקט לאור ההבנה שהגיבור הוא ההופך את שונאו לאהבו	הקניית דרכים לניהול הקונפליקט בהצלחה
		10. אני אתגבר	הבנה מהי ההתמודדות שעוברים אנשים בעלי מוגבלות ומהי מידת הגבורה שהם נדרשים לגלות. קבלת כלים ליחס נכון כלפי המוגבל והשונה.	התייחסות ראויה והוגנת אל בעלי מוגבלות	פענוח התשובות בדרך יצירתית וחוויתית, סרטון
		11. גבורה של תורה	הארת גבורתם של לומדי התורה לאורך הדורות כולם. שאיבת כוחות מגבורתם וצעידה בעקבותיהם. בירור לעצמנו על אלו קשיים אנו נדרשים להתגבר בלימוד התורה.	מודעות לקשיים השונים בלימוד תורה ופיתוח כלים להתמודד ולהתגבר	אלבום עם מדבקות, מבצע כיתתי נושא פרסים
		11. מסלול הגבורה (השיעור מופיע בקובץ לשכבה הצעירה)	הוצאה לפועל של מידת הגבורה הקיימת בתלמידים וחיזוק מידת הגבורה הנובעת מהקשר לארץ-ישראל.	פיתוח תשומת לב לגבורת הסובבים אותי ולמעשיהם וכן לגבורה הנדרשת ממני בטיוול.	מסלול טיוול עם אתגרי חשיבה בנושא הגבורה